

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה חמישית: גליון כב | שבת קודש פרשת תרומה-שקלים | ר"ח אדר ה'תשפ"ה

עלה משבן

ג' חלקי המשכן, התורה והנפש

ע"פ ספר שמחת ישראל על התורה, מאת הגאון רבי ישראל שמחה שאר שליט"א וערך ע"י הרב אברהם שלמה מאזעסאן שליט"א

ויקחו לי תרומה (שמות כה, ב).

אמרו בזוה"ק (ח"ג דף קעט, א) תרומה דא תורה מ', ע"כ. כלומר שתרומה אותיות תורה מ' [וכן הוא בבעל הטורים על אתר, עיי"ש]. ומבואר שיש קשר ושייכות בין התרומה והתורה.

והענין, דהנה השל"ה הקדוש (מסכת שבועות - תורה אור אות סא) הביא מספר כד הקמח לרבינו בחיי (אות תי"ו - תורה) וז"ל, הקדמונים קראו הכ"ד כתבי קודש [-תנ"ך] 'מקדש י-ה', והטיבו אשר דברו, כי כמו שהיה המקדש סיבה להתמדת השכינה בתוך בני ישראל, כמו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה, ח), כן הספר הזה 'מקדש' בעבורו היתה ההשגחה האלקית באומה בהרבות הקריאה בו וכו', ומפני שהספר הזה 'המקדש' משתווה בסגולותיו למקדש, הוא הדין שנחלק לג' חלקים: תורה - כנגד קדש קדשים וכו', נביאים - כנגד ההיכל וכו', כתובים - כנגד עזרות וכו', עכ"ל השל"ה, ועיי"ש היטב.

והשפת אמת (תרמ"ט, ב) הביא מרבינו בחיי כאן, שג' מדרגות המשכן - חצר, היכל, קודש הקדשים - הם בחינת מוח לב כבוד. ובהם יש גר"ג - דהיינו נשמה שבמוח, רוח בלב, ונפש בכבד (ועיי"ן נפש החיים שער א פרק ד בהגה"ה). והיינו שקדושת המקדש מאירה בגר"ג של כל איש ישראל ומקדשתו. ובספר ערבי נחל (שבת שובה מאמר ג) כתב שג' חלקי תנ"ך הם כנגד גר"ג, דהיינו תורה כנגד נשמה, נביאים כנגד רוח, וכתובים כנגד נפש, עיי"ש. ומכל הדברים הנ"ל עולה, שחלקי המשכן, חלקי התורה וחלקי הנפש - כולם מכוונים זה כנגד זה.

והנה בפירושו הגר"א על משלי הביא מדרשו ז"ל (מדרש תנאים - דברים לד, ט) על הפסוק (כא, כ) "אוצר נחמד וְשֵׁמֶן בְּנוֹה חֶכֶם", וז"ל, אמרו חכמינו ז"ל אוצר זו תורה, נחמד אלו נביאים, ושמן אלו כתובים. [ומבאר הגר"א] כל אלו הג' הם בנוה חכם וכו', בנוה חכם הוא בנפש רוח ונשמה של החכם, ונו"ה הוא סת"ר, כמו שכתבתי לעיל בסוד נו"ה וכו', עכ"ל.

מה שסיים 'ונו"ה הוא סת"ר', ביאור דבריו שכמו שיש אופן לדרוש ראשי תיבות ויש אופן של סופי תיבות, כן יש מהלך לדרוש תוכי תיבות דהיינו אמצע התיבה. ועל זה כתב הגר"א ש'נו"ה הוא 'סת"ר', שהיינו שכשיש ג' תיבות, יש מהלך לדרוש ס'וף תיבה ראשונה, ות'וך תיבה שנייה, ור'אש תיבה שלישית. ותיבות 'נפש רוח נשמה' בדרך של סת"ר עולה נו"ה, דהיינו 'נפש רוח נשמה'. והיינו, שתורה נביאים וכתובים הרמוזים ב"אוצר נחמד ושמן", מכוונים לג' הבחינות של נו"ה, והוא כדברי הערבי נחל.

ועל פי דבריו יש לומר, שגם המקדש הקרוי "נו"ה קדשך" (שמות טו, יג) מכוון כנגד ג' הדרגות דנר"ג וכנגד תנ"ך. וכן יתפרש גם תיבת "ואנוהו" (שם פסוק ב) שתרגם אונקלוס "ואבני ליה מקדשא", והיינו המקדש שורשו 'נוה' הרומז על ג' חלקי האדם גר"ג ועל התנ"ך, וכדברי הגר"א שנו"ה הוא גר"ג במהלך של סת"ר והוא מכוון כנגד תנ"ך.

הג"ר ישראל שמחה שאר שליט"א עם הנרא"מ קוטלר והג"ר אולשין שליט"א

והנה בברכות (ה, א) איתא שתורה נביאים וכתובים כולם ניתנו למשה בסיני. מעתה יובן היטב המרומז בתיבת 'תרומה' - תורה מ', דהיינו, התורה שניתנה במ' יום שהיה משה בהר, והיינו ג' חלקיה - התנ"ך, היא היא תרומת המשכן לג' חלקיו.

עלה סלבודקה

ימין מקרבת

ע"פ תורת סלבודקה, יסודות בהלכות מדות ודעות מאת הרה"ג ר' יעקב קיר שליט"א

יש אחריות גדולה על הרב ועל מוסד הישיבה, כי כל בחור שלא נתקבל לישיבה, כל הירידה שתהיה לו תהיה תלויה בהם, ולכן ראוי שלא יחקרו יותר מדי על המבקשים ללמוד בישיבה. (אור הצפון ח"א עמ' רא)

איתא בחז"ל (סנהדרין צט, ב), תמנע בת מלכים הוות וכו', בעיא לאגיורי, באת אצל אברהם יצחק ויעקב ולא קבלוה. הלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשו. אמרה, מוטב תהא שפחה לאומה זו ולא תהא גבירה לאומה אחרת. נפק מינה עמלק דצערניהו לישראל. מאי טעמא, דלא איבעי להו לרחקה, ע"כ. ומוסיף רש"י "לרחקה מתחת כנפי השכינה, שהיה להם לגיירה".

והרי הדברים מופלאים. מסופר בתורה ובחז"ל כמה אברהם היה מוטט בעולם כדי להפיץ שם ה' בין הבריות ולהכניסם תחת כנפי השכינה. ואם אברהם לא הסכים לקבל את תמנע, צריכים להסביר, שבודאי הכיר בה שאינה ראויה לכך ואסור לקבלה כגירות. ובאמת כבר שנינו, "אמר הקדוש ברוך הוא למשה, אם יבוא אחד מכל אומות העולם ויתגייר, שיקבלו אותו, ומזרעו של עמלק אל יקבלו אותו" (ילקוט שמעוני שמואל ב', רמז קמא). ויש לשער שאברהם הכיר עוד באמו של זרע עמלק את שורש שחיתותו ומשום כך לא קיבל אותה.

אולם התורה מגלה שהיתה כאן שגיאה, ושעם כל שורש הרע שמצאו בה היה להם לקבלה ולגיירה ולא להרחיקה מתחת כנפי השכינה. ומשום שלא כיונו לדעת התורה ולא עשו כן, באו תוצאות חמורות ואיומות לזרעם, שיצא ממנה עמלק שהיצר לישראל בכל הדורות, ובעבורו אין השם והכסא שלמים. הרי כמה חמורה פעולה אחת של מניעת חסד, מביאה פורעניות קשה כזו לישראל לכל הדורות ומגעת עד כסא הכבוד.

בדומה לזה מצינו בחז"ל (בראשית רבה עו, ט) על המסופר בתורה כשבא עשו להלחם ביעקב, "ודינה היכן היתה, נתנה בתיבה ונעל בפניה. אמר, עינו של עשו רעה היא, שמא יתלה עיניו ויראה אותה ויקח אותה ממנו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, למס מרעהו חסד (איוב ו, יד) מנעת חסדך מן אחיך וכו', לא בקשת להשיאה למהול, הרי היא נשאת דרך איסור. הדא הוא דכתיב (בראשית לד, א) ותצא דינה בת לאה".

והנה חז"ל בכמה מקומות מתארים את רשעותו של עשו, ולכאורה יעקב בודאי היה צריך לחשוש מלמסור את בתו דינה לאשה לרשע זה. אולם עם כל זה, החסד הוא ממדותיו של הקדוש ברוך הוא שבהן ברא את העולם וכל אדם חייב להידמות למדותיו אשר זוהי תכליתו בחיים. ויעקב צריך היה להיות מוכן לגמול חסד עם אחיו ולתת לו את דינה בתו לאשה. ומכיון שהסתייג מחסד זה, בא עליו עונש חמור כזה שתפשו את דינה וטמאו אותה. חמורה מאוד היא, איפוא, מניעת חסד מהזולת, אף אם היא באה מתוך חשבונות ושיקולים רבים.

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו וערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א						
ערב שבת	ליל שבת	יום השבת	מוצאי שבת	ערב שבת	ליל שבת	יום השבת
ט' שעות (להתחלת סעודה)	2:58	שקיעת החמה (צריך להחמיר ב' דקות)	5:47	סו"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק) וגר"ז	8:39/9:19	שקיעת החמה
מנחה קטנה (איסור מלאכה)	3:26	זמן ג' כוכבים (לקריש לפני הסעודה)	6:25	סו"ז תפילה מג"א (לפי האופק) וגר"ז	9:49/10:16	ע"ב דקות
הדלקת נרות (18 דקות)	5:29	מזל מאדים (למאן דחש ליה)	6:09-7:09	חצות (סעודת שבת להב"ח)	12:09	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות

טלטול ספר תורה לצורך ס"ת שני בקריאת ד' פרשיות

קראתי בעלה ספר בשבוע שעבר ספיקו של ידידי הגרש"י יפה שליט"א במקרה שאין לציבור כי אם ס"ת אחת, אם יש להקדים קריאת כי תשא לקריאת ר"ח. וכנראה ההלכה למעשה בזה שמקדימים של ר"ח מחמת תדיר, אף שיש ענין של אין מעבירין כמו שהעירו בקול עלה' מהספר שערי אפרים (ח, עה). אבל מכל מקום ברצוני להציע עוד שאלה גדולה ואולי גם חמורה, עד שאתה שואלנו אם מותר לגלול, יש לדון האם מותר להביא עוד ס"ת בכלל.

שאלה מצויה בתקופה זו בשנה מוציאים בכמה שבתות שני ספרי תורה - באחד שהזמן גרמא קוראים פרשת השבוע ובשני קוראים בד' פרשיות, כמבואר בשו"ע (סימן תרפה). בפרט בשבת זו יש לנו הזדמנות נדירה לקרוא בשלשה ספרים נפתחים היינו פרשת השבוע, ר"ח, ופרשת שקלים. נשאלת השאלה, בהרבה בתי כנסיות שאין להם רק שני ס"ת ולמקצתם יש רק ס"ת אחד, האם מותר להביא עוד ס"ת ממקום אחר לצורך זה כדי להיות להם ס"ת שני.

ומה שמביאים בהרבה מקומות ס"ת שני ביו"ט להיות המפטיר, בדרך כלל יש להתיר כי אז הס"ת נשאר שם על כל ימי היו"ט וקוראים ממנו כמה פעמים. אבל כאן השאלה חמורה יותר, כי בדרך כלל לוקחים בערב שבת הס"ת משיבה [כי אין להם מנין בשבת], ומחזירים הס"ת למקומו מיד אחר השבת לצורך קריאת שני וחמישי בישיבה. ומה גם שמנהג ישראל שלא לטלטל ס"ת למקום חדש אלא א"כ יש ג' קריאות, וממילא חוששני מחטאת כאן, שלכל היותר אין להם אלא שתי קריאות.

טלטול ס"ת למנוע הנה עיקר ענין שמוציאים שנים או שלשה 'טירחא דציבורא' ס"ת, כפשוטו הטעם מחמת טירחא דציבורא, שלא יצטרכו לגלול הס"ת הראשון עד מקום השני. וכל זה מבואר ביומא (ע, א) שלפיכך הכהן הגדול היה קורא מפרשת פינחס בעל פה, כי הוא טורח לגלול מפרשת אמור עד פרשת פינחס אף שאינו אלא חומש אחד. וכל שכן בענייננו, שאם אין להם רק ס"ת אחת יצטרכו לגלול מפרשת תרומה עד פרשת פינחס לקריאת ר"ח, שהוא שני חומשים, ושוב לגלול מפינחס עד כי תשא. ובפרשת זכור יצטרכו לגלול עוד יותר - מפרשת תצוה עד פרשת כי תצא, הרי גלילת שלשה חומשים. ונשאלת השאלה האם מותר לטלטל ס"ת מחמת טירחא דציבורא.

בספר אוצר הלכות טלטול ס"ת (אות טו) מידידי הרב אברהם קריגער [בעמח"ס אוצר מצות כתיבת ס"ת ואוצר הלכות יחוד, מכון עלה זית] הביא שנראה משו"ת בית שלמה (סימן לד) שיש להתיר במקום טירחא דציבורא. שכתב שבכל מקום שהוא לכבוד אין בזה שום איסור, וכבוד הציבור שלא יהיה להם טורח הוא ג"כ ענין גדול. והביא סמך לזה מגמ' יומא (ע, א), שכל אחד היה מביא ס"ת שלו מביאו להראות חזותו לרבים אע"פ שלא היו קוראים בו. הרי שלכבוד הידור מצוה בעלמא מותר להוציא ס"ת אפילו מבית אחר. וראה גם בספר אמרי צבי (סימן יז) שמתיר הוצאת ס"ת במקום טורח הציבור.

לעומת זה בשו"ת אגרות משה (או"ח חלק ג סימן כח) החמיר מאוד בדבר זה. שנשאל באופן שמחמת שמירה צריכים להחזיק הס"ת בבית ולא בבית הכנסת, וכתב וז"ל, ואם אפשר לילך בשבת למקום שנמצא הס"ת יצטרכו לילך לשם מאחר שאז אין זה לצורך מצוה, ומצד טירחא דציבורא אין להתיר זה, וגם מצד מצוה להתפלל בביהכ"נ אין להתיר אם יכולין להתפלל בהבית אשר יהיה שם הס"ת, עכ"ל.

תקנו חז"ל שיוציאו אבל לכאורה כד נעין במילתא יראה שיש מקור להוציא ס"ת מיוחד לד' פרשיות ס"ת אחר אפילו לולי הסברא של טורח הציבור. שהרי הרמב"ם (הלכות תפילה פרק יג הלכה כב) הביא הציור שחלה פרשת שקלים בכי תשא עצמה, ועם כל זה כתב שקורא בספר שני פרשת שקלים. ובודאי יש יותר טורח לציבור להוציא ס"ת שני מלגלול פרשה אחת. וכן המנהג הפשוט כשחל שקלים במשפטים או ויקהל בשנה מעוברת [כשאינו ר"ח], שמוציאים ס"ת שני לפרשת שקלים אף שאין הגלילה רק שתי פרשיות, בדומה למה שהכהן גולל מאחרי מות עד אמור, וא"כ למה מוציאים ס"ת שני. [ובאמת כתבו שהגר"ג אדלער זצ"ל רבו של החת"ס וכן הגר"ש מסלנט לא היו מוציאים שני ס"ת בכה"ג]. וכן נראה המנהג פשוט, שאפילו אם לא גללו הס"ת למקומו הראוי ויצטרכו לגלול יותר, אעפ"כ מוציאים שני ספרי תורה. ומכל מקורות אלו משמע שחז"ל קבעו תקנה מיוחדת להוציא ס"ת

נפרד לקריאה שניה, ולא מחמת הטעם של טורח הציבור.

לקיחת הס"ת הראשון עוד מצינו, שכאשר אין לציבור ס"ת שלישי כשחל שקלים או לקריאת המפטיר החודש בר"ח, עושים הגבהה וגלילה בס"ת שני, ושוב לוקחים הס"ת הראשון לקריאה שלישית, כמו שכתב הרמ"א (סימן תרסט). ואף שבביאור הלכה (שם) הביא מהחמד משה שאין לנהוג כן מחמת טורח הציבור, מ"מ נראה שהמנהג כהרמ"א. ולכן אפילו כשחל שבת חנוכה בר"ח, אם יש לציבור רק ב' ספרים, לוקחים לקריאה השלישית את הס"ת הראשון של פרשת השבוע אף שיש בו עוד טורח לגלול ממקץ עד נשא. ומנהג זה בעי טעמא.

ובערך השלחן (סימן תרסט) כתב הטעם, שאין אנו קוראים שני קריאות מס"ת אחד זה אחר זה. אבל בקובץ לתורה והוראה ביאר הגר"ד פיינשטיין זצ"ל, שאנו רוצים לקיים דין ג' ספרי תורה, ולכן כאשר מצניעים הס"ת השני ושוב מניחים את הראשונה למפטיר הרי זה דומה טפי לג' ספרי תורה. ומזה לומדים שיש קפידא להחשיב את הקריאה הזאת כאילו יש ס"ת מיוחדת לקריאת הפרשה.

פרסומי ויתכן הענין בזה שחז"ל תקנו ס"ת מיוחד, לא מיבעי מילתא בחנוכה שיש כאן פרסומי ניסא, אלא גם בד' פרשיות יש ענין פרסום ולכן תקנו כל זה דוקא בס"ת ובציבור. בשבת שקלים רצו להשמיע על ידי קריאה זו את חיוב השקלים שצריך כל אחד להביא. בפרשת זכור כמובן תקנו לפרסם מצות זכירת עמלק. וכן בפרשת פרה והחודש לטהר ולהכין עצמם לחג הפסח. והפרסום אינו רק בקריאה בעלמא אלא גם נקבע שיהא במפטיר ובהפטרה מיוחדת. וגם נוהגים שאין אומרים אב הרחמים בד' פרשיות, והטעם כי היא שבת אחרת מחמת הקריאה המיוחדת.

הגר"צ צבי דובב זצ"ל מח"ס אמרי צבי

וע"פ זה אפשר ליישב הנוהגים לטלטל הס"ת בשביל ד' פרשיות, כי חושבים זה למצוה, משום שבס"ת מיוחד יש כבוד יתירה בעד הפרשה. והיינו כי בציור של האגרות משה אין שום כבוד נוסף בשעת מעשה הקריאה, אלא זה בשביל נוחיות בעלמא שלא יצטרכו לילך, וא"כ אין זה כלום. וכן ביום כיפור אין הוספה בכבוד היום במה שמוציאים עוד ס"ת. אבל כאן על ידי מה שקוראים בספר מיוחד איכא חשיבות לפרשה זו. וכשם שקבעו להוציא עוד ספר תורה בשביל זה, כמו כן אפשר לטלטל ספר תורה בשביל זה. אבל כל זה לענין ס"ת שני, משא"כ לס"ת שלישי קשה להתיר, כי ע"י שקוראים שוב מהספר הראשון [כדברי הרמ"א] כבר נראה כס"ת מיוחד לשקלים.

נוסף על זה מטעם הספק העצום שהביא ידידי הגרש"י יפה שליט"א מה יעשה בדין אין מעבירין נגד מעלת תדיר, אשר כדי לינצל ממחלוקת ראוי ונכון להשיג ס"ת שני לשבת זו.

[ולולי דמסתפינא הייתי אומר קצת סמך במה שנתפשט המנהג בהרבה מקומות להוציא ס"ת מארון הקודש בשביל קריאת הנשים לפרשת זכור. ורבים תמהו על זה, כי אינן חייבות לפי הפוסקים במצוה זו ולמה נטלטל ס"ת בחנם. אבל לפי הנ"ל יש לומר שאינו מחמת המצוה, רק כדי לפרסם הענין. והואיל והני נשי קיבלו על עצמן לקיים מצוה זו, אף שפטורות, מכל מקום הוי צורך כמו שמוציאים שופר ולולב בעדן. ובפרט שעיקר התקנה היא לפרסם ענין זה, מה שאינו שייך רק על ידי שבאות יחד ועם ספר תורה דוקא. וכמובן כל זה רק להוציא ס"ת מארון הקודש באותו ביהכ"נ, אבל לא שמענו להתיר להוציא ס"ת ממקום למקום אחר בשביל הנשים].

אור גדול בריבוי בשולי הגליון אציין מספרי חסידות לענייננו בענין מעלת שבתות ספרי תורה אלו כאשר יש ס"ת שני. באמרי פינחס לרבי פינחס מקאריץ צצוק"ל (פרשת תרומה אות קכא) הביא, שכאשר קוראים בתורה האור הגנוז מתגלה, ולכן בשעת קריאת התורה [או אפילו בהוצאת ס"ת] יש עת רצון והשערים נפתחים. ולכן כל יום טוב נקרא 'טוב' כי אז מוציאים שני ס"ת והרי אז יש עוד גילוי והארה. ובשמחת תורה שמוציאים שלשה ס"ת ועוד שקורין בלילה הרי האור רבה. לכן בכל ד' פרשיות שזוכים להוציא ס"ת שני האור גדול מאוד ויש עת רצון. ולכן העולם קוראים שבתות אלו 'שבתות טובים', עכ"ד. והוא כפי מה שבארנו שאין אומרים אב הרחמים בשבתות אלו כי הן כעין יום טוב. בשנת תשע"ז פרסם הרב אלימלך בידרמן שליט"א ענין של שלשה ספרים נפתחים ע"פ האמרי פינחס, שלכן כאשר חל שבת חנוכה בר"ח וכן פרשת שקלים או החודש, יש אור גדול כעין שמחת תורה.

הרב שלמה הלוי ברנאי שליט"א (גליון יתרו) האיר מהלך חדש בתפילת יקום פורקן, ותלה מחלוקת המשנה ברורה והשער אפרים אם יקום פורקן בכלל איסור שאלת צרכים בארמית ביחידות, במחלוקת המרדכי והרז"ה ביסוד יקום פורקן. שלשיטת המרדכי עיקרו הוא תפילה "אקצירי ואמריעי" ועל כן אסור לאמרו ביחידות, ולשיטת הרז"ה עיקרו ברכה ונטילת רשות מהנשיא, ועל כן אין בזה איסור שאלת צרכים או תחינה בכלל.

כשהרציתי הדברים לחברי השיעור (שעכשיו למדנו סימן ק"א על שאלת צרכים בארמית), הוספתי שדבריו מאוד מתאימים עם דברי תוספות בברכות (ג), שהסבירו שהטעם שאומרים קדיש בארמית הוא משום שתיקונוהו לציבור שמתאספים לשמוע הדרשה בשבת ואינם מבינים לשון הקודש. א"כ, נמצא שיקום פורקן נתקן בארמית כתפילת הדרשה, וקדיש דרבנן כסיום הדרשה.

אולם הקשה דר. דוד גרינבלט על דברי הרב ברנאי, איך אפשר לומר שמפני שיסוד יקום פורקן הוא נטילת רשות קודם הדרשה, לכן סובר השער אפרים שאומרים אותו ביחידות, הלא אדרבא, לשיטת הרז"ה כל עצמו של יקום פורקן שייך רק בציבור [קודם הדרשה], ואין טעם לאומרו ביחידות אפילו אם היה בלשון הקודש!

אליעזר אשכנזי ליקום

ביאור דברי הרמב"ם בחזרת גר מגרות

ראיתי מה שנדפס בגליון (פרשת יתרו) בנוגע לדברי הרמב"ם בענין חזרת גר מגרות. וזה כבר שנים ששמעתי מפי מור"ר הג"ר ישעיהו לוי שליט"א ביאור אמיתי בדברי רבינו משה אלו. מצינו בכתובות (יא.) בדין גר קטן "הגדילו יכולים למחות". והרמב"ם ס"ל שאינו מפאת הלכות "זכין לאדם" דנימא שעכשיו נתבאר ממחאתו שאין זו זכות, אלא זו הלכה מהלכות גרות שיכולים למחות. וראיה לכך, שלדעתו ביטול הגרות אינו חל למפרע אלא רק מזמן שהוא גדול ואילך, כמבואר בדבריו (מלכים יג.). והענין מבואר עם הבנת הרמב"ם בכל תהליך הגרות, שאין זה 'חלות שם' ישראל, אלא הוא סיפוח לברית שיש לישראל עם ה', ואכמ"ל בראיות לזה. ולכן הו"א שאפילו נתגייר כשהוא גדול, יכול ללכת לב"ד שהכניסו אותו ליהדות, ולהסתלק מלהיות בברית עם ה'. לזה אמר רמב"ם "אין שומעין לו" היינו הב"ד, כי באמת כוונת הגר היתה לטעון על הב"ד, השוערים בישראל שהכניסוהו פנימה, שיפתחו לו השער החוצה.

אמנם סובר הרמב"ם שאף אם מפאת מושג הגרות יכול לעשות טקס חדש של ביטול הסכם הגרות, עדיין יש בעיה מצד הלכה אחרת (מלכים ח:), "וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל כל מצות שנצטווהו נח וכל שלא יקבל יהרג" עכ"ל. וביאור הדברים שאין מקום בעולם למי שאינו מקבל מצות ה', ולזה הורגים את כל שלא מקבלים. והרוב יבחרו מכח הסיף להיות רק גר תושב, אבל יש שיבחרו להיות ישראל כשהם נגד הסיף.

ועם הקדמה זו, מובנים דבריו בפ"י הג", שאם נתגייר

ממש, ועכשיו "רצה לחזור מאחרי ה' ולהיות גר תושב בלבד כמו שהיה מקודם" [אין הכוונה שהיה גר תושב ממש, אלא משפט זה מקשר בחירה זו עם הבחירה הקודמת שהיתה לו, שאז בחר להיות ישראל], "אין שומעין לו", אין ב"ד יכולים להסכים לזה, שמכיון שנגד הסיף בחר להיות ישראל, הפסיד היכולת להיות גר תושב, וכל נסיגה מישראל היא עכשיו נסיגה "מאחרי ה'", ונחשב כעכו"ם, וכל עכו"ם חייב מיתה, "אלא יהיה כישראל לכל דבר [-ולא רק גר תושב] או יהרג", כדין עכו"ם שאינו מקיים שבע מצוות, כיון שאין לו יכולת לבחור להיות גר תושב עכשיו. ועיי"ש המשך דברי הרמב"ם. וניכרים דברי אמת.

אלר כ"ח

מור"ר אסאד זצ"ל

ייחוד מנעלים לשבת

בענין מה שדנו בגליון (פרשת שמות ואילך) בענין 'נעלים של שבת', על אף שראיתי שהרבה כתבו הערות בזה, אמנם לא ראיתי מי שמביא ראיה זו על כן לא מנעתי מלכותבו. שנינו במתני' כתובות (סד, ב) דבעל שמשרה לאשתו ע"י שלישי צריך ליקח מנעלים חדשים בשביל אשתו בכל מועד ומועד, ומסיק הגמ' (סה, ב) דהאי תנא קאי בהרים שצריך ג' נעלים לשנה [משום האבנים], ו'נתביניהו גווייהו'. הרי משמע שיש בנעלים חדשים משום "שמחת יו"ט" כמו שאר בגדים, א"כ מסתבר שהם בגד "בגדים" נמי ל"בגדי שבת" (וע"ע רש"י במהדו"ק הובא בשיטמ"ק ד"ה האי (נא). וכבר הוכיח בס' תרומת הדשן (סי' לו) מהגמ' הנ"ל בכתובות, שמברכין "שהחיינו" נמי על מנעלים חדשים, כשיטת הרא"ש בברכות (פ"ט סי' טז) ודלא כשיטת הר"י בתוס' (ברכות נט, ב).

עוד ראיתי (גליון יתרו) הערת הרב משה בלום שהביא מהגר"ב פאלער, דהברכה ד'שעשה לי כל צרכי' דקאי על נעלים, היינו משום שנעלים אינן "בגדי כבוד" אלא רק דבר שהוא 'צורך' לאדם. ורציתי לעורר, דבחכמת שלמה על השו"ע (סי' מז) ביאר לשון הברכה בענין אחר, ע"פ מה דאיתא בשבת (קכט, א) לעולם ימכור

אדם כל מה שיש לו ויקנה מנעלים לרגליו, ופירש"י שאין לך ביזוי מן המהלך יחף בשוק. א"כ כשיש לו מנעלים ואין צריך למכור כל נכסיו הרי מברך 'שעשה לי כל צרכי' על כל שאר הצרכים שיש לו ונעלים בכלל, א"כ לא קאי "כל צרכי" בדוקא על מנעלים.

א"ר כ"ח

תלמוד תורה לנשים

ראיתי מאמרו של הרב אברהם שמעון פריינד שליט"א בענין תלמוד תורה לנשים, ורציתי לציין למאמרו של הגאון ר' דוד יצחקי שליט"א בקובץ אור ישראל (חלק יא, שנה ג, בתגובות עמ' רג), שכתב שמזה שלא כתוב במשנה "ר' אליעזר אומר אסור לאדם שילמד את בתו תורה שכל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תפילות", אלא רק כתוב "כל המלמד את בתו תורה [כאילו] מלמדה תפילות" משמע שזו רק הדרכה ועצה טובה לא דין ואיסור. וכן משמע לשונו של הרמב"ם "ציוו חכמים שלא ילמד אדם את בתו תורה" ולא נקט "אסרו חכמים וכו'", והראה שם שכן משמעות הלשון "ציוו חכמים" בשאר מקומות ברמב"ם. ומביא שם עוד ראיות לזה. וכן מביא בשם שו"ת מהר"י אסאד (סוסי" מח) שאין איסור לאשה לתלמוד תורה. ועיי"ש מה דמסיק מכל זה למעשה, ולא

באתי רק להעיר.

ישראל יואל מנחם לוי

שירת הים בזמן טביעת המצרים

הרב חיים דוב גרינעס (גליון יתרו) ביקש מקור למה שכתבתי בשם הראשונים שאין גומרין את ההלל בז' של פסח משום בנפול אויבין אל תשמת. הכוונה היא למש"כ הבית יוסף (או"ח סימן תצ) בשם השבלי הלקט (סימן קעד), והכלבו (סימן נב), ומהרי"ל (סדר תפילות של פסח אות ט), ועיי' בלבוס (סימן תצ סק"ד).

ומש"כ הרב גרינעס דלפ"ד המג"א דיוצאין ידי חוב בזכירת יציאת מצרים ע"י שירת הים א"כ קריעת ים סוף היא בכלל יציאת מצרים וגם עליה נאמר חייב אדם לראות את עצמו וכו', וממילא נחשב דנעשה לנו הנס ולא רק לאבותינו, לענ"ד מילתא דפשיטא הוא שאינו נכון, דאפילו אם נפרש שיטת המג"א כמו שהבין הרב גרינעס דקריעת ים סוף נכללת ביציאת מצרים, מ"מ פשוט דדין חייב אדם וכו' הנלמד מקרא דהוגדת לבנך אינו אלא בליל ט"ו, ואולי יטעון הרב גרינעס שגם בז' של פסח יש מצות סיפור יציאת מצרים. ידועים דברי הרמב"ן בהקדמה לספר שמות שלא נחשבו גאולים עד שקבלו התורה בסיני ושבו למעלת אבותם, והאם גם מתן תורה בכלל חייב אדם לראות את עצמו וכו'.

ובלא"ה בביאור שיטת המג"א וליישב השגת הגרעק"א והחת"ס עליו, לכאורה נראה שאין כוונת המג"א דיוצאין ע"י הזכרת קריעת ים סוף כיון דהוא חלק מיציאת מצרים, ובדוקא כתב המג"א דיוצאין ע"י שירת הים, דשירת הים נאמרה על היציאה ממצרים מעבדות לחירות וכמבואר ברש"י (מגילה יד, א) ועיי' שירת הים שפיר נחשב זכירה של יום צאתך ממצרים, ואכ"מ להארץ.

א"ר כ"ח

עלה מעשה Memories of the Rosh Yeshivah

Based on Collected Essays of Harav Yechiel Yitzchok Perr zt"l, from the pages of *The Jewish Observer*, 1969-2003

Between courses of the Shabbos meal, the Rosh Yeshivah would request *ah gloz tai* – a glass of tea. One Friday night his request for a glass of tea was used as the opportunity to ask him a question. How is it permitted to take hot water from the urn? In the *Mishnah Berurah* (318:118) we find a quote from the *Yerushalmi* to the effect that it is forbidden because of the *gezeirah* to take any water from an urn that contains coals, for the owner may be then tempted to add fresh water to the urn in order to protect it from being damaged. In the yeshivah, too, this *gezeirah* should apply, since the urn cannot be removed from the flame to protect it from damage.

The Rosh Yeshivah's immediate response was, "Why is this *din* not brought in the Rambam? [In an unrelated conversation in Shevat 5727 his son, Rav Shneur Kotler, told me that it was habit of his grandfather Rav Isser Zalman Meltzer to ask when hearing of a new *chumra*, "Why is it not brought in the Rambam?"] This is a halachah that is of concern to everyday living – why does the Rambam leave it out? And furthermore," he continued, "samovars were used by everyone all over Russia, and no one ever raised a question about this.

"But the question should be asked: Why would a person be tempted to add water to the urn and thereby transgress an *issur d'Oraisa*? Let him just extinguish the flame and he would transgress only an *issur d'Rabbanan*; for extinguishing the flame in this case would be a *melachah she'einah tzrichah l'gufa*.

"The answer is that the *Yerushalmi* (*Shabbos* 7:2, see *Korban Ha'eidah*, see also *Yefe Einayim*, *Shabbos* 73b) here is consistent with its own view that *melachah she'einah tzrichah l'gufa* is *chayav* and therefore an *issur d'Oraisa*. That is why the *Yerushalmi* forbids him to remove any of the water, for he may be tempted to transgress an *issur d'Oraisa* in order to prevent damage to the urn.

"We, however, follow the *Talmud Bavli* and hold that *melachah she'einah tzrichah l'gufa* is an *issur d'Rabbanan*. Accordingly, there can be no such decree forbidding use of the water, for it would then be a *gezeirah l'gezeirah*; therefore, it is permissible to use water from the urn. A glass of tea, please."

All this was said without a moment's pause, the words pouring out of the Rosh Yeshivah's mouth with the rapidity of a machine gun. In the matter of a few seconds he had overturned the words of the *Mishnah Berurah* and had answered a question *halachah l'ma'aseh*. It was an exhibition not only of his Torah greatness but also of his thought process.

The Rosh Yeshivah never did get a glass of tea that Friday night. For immediately a new and technically complicated question was raised... When water is taken from the urn, the level in the glass tube on the side of the urn goes down, and that water rejoins the water in the urn. Whether that water was ever cooked before was unclear, and the question remained unresolved.

After a wedding in Chicago, I accompanied the Rosh Yeshivah on the flight back to New York.

While in Chicago he stayed with the Kaplan family, and before he left, Mrs. Kaplan put six little pieces of strudel into a small cardboard box so that the Rosh Yeshivah would have something to eat on the trip. After helping the Rosh Yeshivah adjust his seatbelt, I placed the box in the pocket in front of me, intending to offer him the food later in the flight.

It seemed to me that I had just closed my eyes for a moment or two to rest them. Then I reached forward, took out the box and opened it. There were only three pieces of strudel in the box! I looked from the box to the Rosh Yeshivah with surprise, realizing that I had been dozing and that he had managed to help himself despite his seatbelt, without disturbing me.

"Take," he said with a smile. "Take. I left it for you."
"I can't do such a thing," I said. "It is meant for the Rosh Yeshivah."

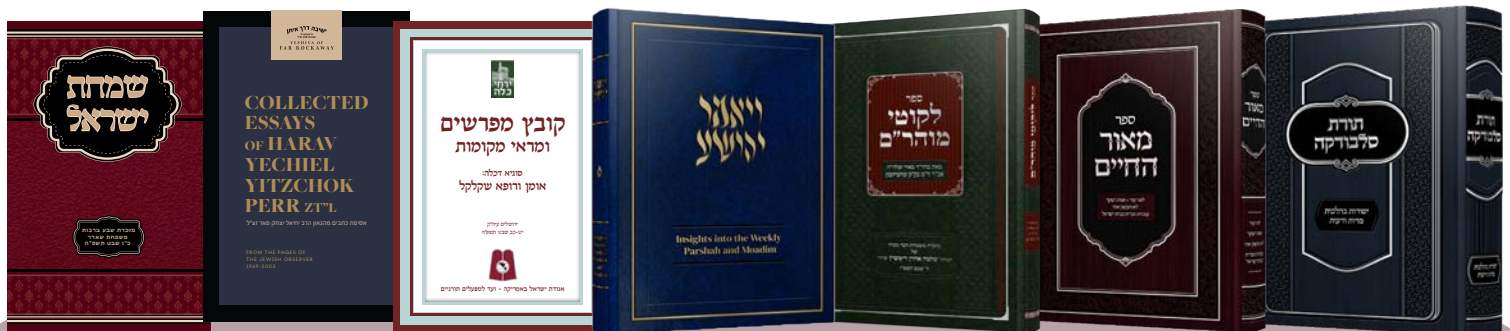
"No, I have already had," he answered.
"The Rosh Yeshivah will have the rest later," I said.
"Later we will have arrived in New York. Take one," he insisted.
"Take one."

I took one.
"Now you must have another one in order to say a *brachah acharonah*," he said, his face beaming with a smile.
"So I won't make a *brachah acharonah*," I argued.
"No, there is a *safek k'zayis* in one (a doubt about the required measurement). So you must take a second one."

I took the second one.
As I swallowed it he said with barely suppressed laughter, "There is still a *safek*."

Rav Yechiel Yitzchok Perr zt"l

הרב ישראל שמחה / הרב אברהם שלמה מאזעסאן / Rav Yechiel Yitzchok Perr zt"l / אגודת ישראל / Rabbi Yehoshua Sack / מוהר"ר מאיר זצ"ל אב"ד שווערזענץ / הרב דניאל דימשץ / הרב חיים מאיר ראטה / הרב יעקב קיר